

Idem autor l. c. C. VIII. de collegio medico sequentia speciatim tradidit: Da die Menschen gar vielerley Krankheiten unterworfen sind, die viele frühzeitig in das Grab werfen; so sind alle Maßregeln der Policy zur Bevölkerung eines Landes wenig oder nichts: wenn nicht auch dieselbe ihre Vorsorge auf die Erhaltung der Gesundheit, und Heilung der Krankheiten der Unterthanen, richtet. Zu dem Ende ist in einem wohl eingerichteten Staate zuvörderst ein Gesundheits-Rath nöthig, der aus einigen ansehnlichen Staatsbedienten, welche eine vollkommene Erkenntniß in dieser Art der Policy-Angelegenheiten besitzen, und aus einigen gelehrten, erfahren und berühmten Aerzten bestehen muß, und derselbe muß vor alle in diese Bezirk fallende Angelegenheiten eine unermüdete Vorsorge tragen.

Cap. III.

De personis medicinalibus speciatim.

§. XVI.

Medicinæ Professores.

In academiis scientiæ medicæ Professores doctissimi atque diligentissimi constituendi, & ut quilibet disciplinas sibi concreditas practice doceat, adigendi, atque, ad hunc finem

con-

consequendum, quovis modo juvandi sunt; nisi enim illi artem suam subtilius excoluerint, & in erudiendis Medicinæ studiosis perdiligentes fuerint; hi nunquam progressus sufficientes, atque reipublicæ salutare, facient. Nec, alios literatorum ordines medico magis necessarios, plusque juvandos esse, temere contententes audiendū sunt; etenim inter hujus vitæ bona, diuturna sanitatis conservatio, nihil pretiosius esse potest. Scientiæ salutaris Professores officium suum negligentem tam religioni, quam famæ suæ, pessime consulunt, & si ex hac causâ eorum discipuli rectæ ægrotorum curæ habendæ impares fiunt, tunc culpa in illos merito reiiicitur, illis iusta pœna a Magistratu irrogenda est, eosque divina neglecti officii certo manet vindicatio. Per ill. L. B. de Wolf l. c. de re medica ordinanda agens, inquit: Man hat in etnem wohlbestellten gemeinem Wesen Verfügung zu thun, daß man auf Universitäten nicht untüchtige Leute zu Doctoribus, am allerwenigsten aber zu Professoribus, mache.

§. XVII.

Medicinæ studiosi.

In nonnullis academiis a summo Magistratu legibus saluberrimis cautum est, ne studiosi arbitrio suo, nondum scilicet matu-

ro satisque subacto, relictis; sed prudenti paternæque Professorum suorum inspectioni, propriæ aliorumque salutis ergo, commissi sint. Hoc ubi negligitur, haud pauci, scientiarum cultura susque deque habita, pessime tempus terunt, argentum temere dilapidant, &, eruditione bonisque moribus vacui in patriam redeunt, reipublicæ nulli auxilio, sed oneri atque detrimento, sunt. Hoc de illis maxime valet, qui arti salutaris nomina quidem sua, sed vel nullam, vel valde imperfectam, operam dederunt. Quomodo ejusmodi medicinæ dedecora aliis in morborum curatione auxilio esse poterunt? quin potius tot pestes culposique homicidæ in rem publicam mittuntur, quot ejusmodi mali feriat homines ab academiis in patriam suam redeunt. Hinc artis Machaoniæ cultores non solum a Professoribus suis iterum iterumque serio commonendi, sed etiam a Magistratu academico quavis ratione, ut omni diligentia ad arduum hoc atque religionis plenissimum vitæ genus sese præparent, adigendi sunt.

§. XVIII.

Medicinæ studiosi juvandi.

Cum nullæ artes magis practicam, eamque exactiorem, institutionem, quam Medicina, desiderent, & hanc ob causam
magni

sunt; quod effatum ad antiquissimam medicinam discendi methodum respiciens, ad practicam Medicinæ studiosorum manuductionem nostris temporibus applicari potest. Officio suo in procurando publica privataque valetudine Medicinæ Consulti pie, caute, strenue ac patienter funguntur. De imminetibus valetudinis periculis, & contra leges medicas temere ac refractarie patris, Magistratum in tempore commoneant. In casibus gravioribus, reipublicæ amore ducti, amica sibi invicem auxilia præsent, &, observationibus medicis sincere inter se communicatis, artem suam, adeo necessariam atque utilem, ditare, nunquam cessent.

§. XXI.

Bohnii Testimonium.

Cel. Jo. Bohnius de officio Medici duplici pr. I. c. I. §. IX. & X. Morbi, inquit, novi si non sunt, certe observantur aut novæ eorum causæ; aut iidem morbi, in diversis subjectis genium evariando, mendendi rationem etiam variant. Fallit memoria, fallit iudicium; nisi consultoribus mutis excitatum atque suffultum sit. Ut taciã, adhuc nova morborum remedia, hactenus incognita, indies deprehendi. Assiduo studio Medicorum historias atque observationes evolvere, convenit; quo his, ju-

junior in primis artifex, instructus, promptior evadat, & in curationibus suis quasi tot Archiatros, collegas ac consultatores habeat; perinde ut, ipsum Hippocratem egisse, Vallesius in commentario de morbis asseruit

§. XXII.

Eorum officia in praxi medica.

Medici praxin clinicam exercentes pacem, quam soli stulti odio habent, inter se colant, a calumniis, malam mentem proferentibus, abstineant, neque aliorum curationibus, neque rebus ad Medicinam non pertinentibus, ullo modo se admisceant; quin potius legitimam; respectu cujuslibet curationis suscipiendæ, vocationem expectet. Monente Jo Bohnio l. c. §. LIX Medicus nunquam, nisi vocatus, accedat, multo minus ulli invito se obtrudat. Si pluribus curatio quædam committenda est, quod prudentes Medici nunquam repudiabunt; sed potius, re exigente, ipsimet, quo rei prudenter & religiose gestæ testes idoneos habeant, ipsimet postulabunt; sine animi æstu, non nisi id agant ut conjunctis viribus aegrotorum saluti prospiciant. In ejusmodi curationibus cujuslibet Medici vocati sententia cum rationibus audienda, &, re probe ponderata, cum omnium præcitu, non au-

tem privatim, commune consilium de morbo tractando capiendum est. Prudentiorum atque usu exercitatorum consilia potissimum hic attendenda sunt. Cuilibet tamen dissensus sui rationes afferre, & si temere agatur, cum ægrotantis venia, a curatione recedere, vel illi calculum suum non adiacere, licitum est. Tam respectu diagnosticos quam curationis morbi in ejusmodi casibus protocollum conscribi, & a Medicis presentibus, & coram consentientibus, subscribi, quandoque utile est; ne a male feriatis hominibus ea calumniis postea poscendantur, quæ tamen ab ipsis arte approbata sunt. In officio suo exsequendo Medici etiam taciturni sint, nec silentio præuenda temere effutiant, aut de ægrotorum morbo, aliisque connexis, sciscitantibus imprudenter respondeant. Neminem curæ suæ concreditum, etsi nihil lucri inde expectare possint, negligant; sed etiam pauperrimum quemvis ita tractent, ut secum ipsis, in pari casu, actum iri volunt, & coram Deo, justo actionum humanarum vindice, olim factorum suorum rationem reddituri sunt. Monente Jo. Bohnio l. c. §. CIX. non æstimationi, non quæstui, sed hominum salutis ac vitæ, litandum est. Cum teste Seneca ægrotis suis Medici propitii esse debeant; eorum querelas & oblationes patienter qui-

quidem ferunt, nihil vero, respectu nutritionis & medicationis, permittant, quod illis perniciosum est.

Obi. Curationes suas, factim notabiliores atque ominosiores, & recordationis & defensionis causa, tecto tamen, opus sit, ægrotorum nomine, in protocollo privato consignare medicinam facientibus utile est.

§. XXIII.

Doctorum officium erga personas medicos.

Aliis personis medicinalibus, chirurgis, pharmacopoeis, & artem obstetricandi exercentibus, consilia exposcentibus prudenter ac cordate respondeant, iisque in officio recte gerendo, quavis data occasione, Medicinæ Doctores auxilio sint. Errata earum primo privatim & modestis verbis, corrigant, illasque in viam reducant. Si vero privatae atque amicæ correctiones in cassum adhibitæ fuerint, refractariorum peccata ad Magistratum deferant.

§. XXIV.

Vita eorum privata.

Vitam, tamquam summi Numinis servi, piam, castam, modestam, sobriam, omnique culpa doloque malo vacuum, Medicinæ Doctores agant; illorum enim est, ut reliquarum personarum medicinalium

præmonstratores, omnibusque civibus vitæ ad sanctas naturæ leges, a Deo conditas, semper & ubivis accommodandæ, optima exempla sint. Homo autem religionis contemptor, ebrietati, impuritati, aliisque vitiis deditus, officio medici rite gerendo, atque integritatis exemplo aliis præbendo, minime aptus est; nec civium prudentiores ejusmodi fursuris hominibus fident. Verbo dicam, se non tam hominibus, quam Deo, servire, Medici probi semper meminerint. Hippocrates de decenti ornatu, in Medico, inquit, debet esse pecuniæ contemptus, pudor, modestia in vestitu, judicium, lenitas, urbanitas, mundities, superstitionis averfatio, & præstantia summa.

§. XXV.

Medicorum indecora.

Servilia aliis opera præstare, vel gnaethonici aut ridiculi munere fungi, a gravi ferioque Medici officio prorsus alienum est, & medicorum prudentiores, suaque forte contenti, caveant, ne, lucri vel cibi petendi causa, in magnum sui, artisque contemptum, se divitum thraforum, aut petulantium gregi, unquam admisceant. Cujusque fortis homo intra officii sui cancellos manens, nec ultra suos limites evagans, quo-

quovis honore dignus est. Cel. Jo. Bohnius l. c. §. LXXV. Medicum, inquit, non satellitem aut cubicularium, sed consiliarium, se præstare, convenit. Vid. Ejusdem auctoris quinque diff. de officio Medici, Lipsiæ MDCLXXXVII. MDCLII. & MDCC. editæ.

§. XXVI.

Medicorum salaria,

Medicis eruditione claris, & officio suo viriliter fungentibus, salaria ad victum & amictum, nec non ad familiam alendam, sufficientia tribuenda, & sic ad onerosum & periculi plenum hoc vitæ genus ingenia excitatiora, in magnum reipublicæ commodum, allicienda sunt. Sed, ut nunc sunt mores, justo parciora Poliatorum & Medicorum publicorum, quos vulgo Physicos nominant sæpius salaria sunt; ita, ut interdum vix ad amictum sufficiant, & nihilominus, ut sibi in morbis suis atque calamitatibus publicis, Aesclepiadæ, quin Apollines, adsint, civitates efflagitant. A Magistratu summo salaria justo tenuiora, pluribus in locis, secundum justum & æquum augeri possent, si vulgo in res inutiles vel superfluas impensæ circumciderentur.

§. XXVII.

§. XXVII.

Pharmacopœorum dexteritas.

Reipublicæ quoque multum interest, ut Pharmacopœi artis suæ haud rudes sint; sed tam materiam medicam, quam chymiam pharmaceuticam, probe calleant, & processibus chemicis, saltim difficilioribus, ipsimet manus suas admoveant; ne, in cœmendis simplicibus, ab aromatarîis, herbariis atque rhizotomis fallantur, &, non sine valetudinis civium, impensorumque jactura, pharmacis falsis, adulterinis, varioque modo corruptis, aliis iterum inponant. Dein ut remedia composita non ab aromatarîis vel malis chymicis emant; sed ipsimet, non proleterie, verum ad artis regulas, quam accuratissime conficiant. Nec ab illis, ut ipsimet, sine præscitu & consilio Medicorum, propria autoritate illorum formulas mutant, aut præscriptis alia temere substituunt, ferendum est. Ubi vero, in præscripta a Medico formula errorem occurrere, autumant, de illo eum modeste admoneant, correctionemque expectent. Formularum avtographa, vel saltim, ante eorum traditionem, illorum descriptiones, illis servanda sunt; ut, subortis de curatione vel pharmacorum pretio litibus, documentorum loco inserviant. Ad officium suum rite exsequendum,

dum, post exantlata apud Medicorum ordines examina, a Magistratu sacramenti præstatione Pharmacopœi obstringendi sunt. Cel. Jo. Ern. Hebenstreit in anthropologia Forensi sect. I. c. III. §. VI. necessarium est, inquit, ut, ad rem, secundum artis regulas, conscientiæ præcepta & normam sibi a medentibus præscriptam, fideliter agendam, a Magistratu adstringantur. Pharmacopœos aliis spartis v. c. senatorum &c. implicari, vel rebus æconomicis e. g. agrorum cultura, pecuariæ, mercaturæ vulgari, nimium deditos esse, haud consultum est; cum ejusmodi res, sine proprii officii neglectu, geri nequeant.

§. XXVIII.

Eorum vita.

Pharmaceutæ viri honestate conspicui, modesti, diligentes ac sobrii sint, & hoc quidem; ne in conficiendis pharmacis, cum certo ægrotorum periculo, hallucinentur. A turpi etiam avaritia abhorreant, ne, in simplicium coëmptione sumptibus parcentes, deteriora vilioraque comparent, vel iniquum pharmacorum & operæ suæ pretium a civibus maxime pauperioribus, quod sine magna religionis læsione fieri nequit, exigant. Denique nec morosi, nec pigri, sunt; sed exactam remediorum præparationem,

nem; quantum fieri potest, die nocteque festinent; maxime in casibus, ubi periculum in mora est. Pharmacopœi officio suo religiose fungentes omni honore digni sunt, & libertas personalis a summo Magistratu illis recte conceditur.

§. XXIX.

Cautelæ dispensatoriorum Pharmac.

Venenatorum, narcoticorum, drasticorum, fetum expellentium, aliorumque nocivorum temeraria venditio pharmacopœis gravi pœna interdicenda est; ne iis in aliorum perniciem malefici abutantur. Venena in loco clauso, & nonnisi ipsi pharmacopœo patente servata sint, eorum præparatio in vasis soli huic usui destinatis, fiat & nonnisi personis fide dignis, aut Magistratus sui testimonio præditis, venundentur, & quidem titulo suo inscripta, & pharmacopœi sigillo munita. Nec alia pharmaca, per se quidem innocua, sed nonnisi relative bona, in ægrotorum usum vendant; ne, nec morbo nec remedio satis intellecto, ille falsa fiducia interim neglectus, altiores radices, postea ægre, vel profus non, extirpandas, agat. Pharmaca in ægrotorum usum poscentes ad prudentes Medicos, consilii petendi causa, ablegandi sunt. Empiricis, aliisque personis medicinam illicito modo

modo facientibus, medicamenta vendere, pharmacopœis haud liceat; sed posita poena interdictum sit; ne impiis ejusmodi hominibus nociva arma tradantur, quibus dein in imprudentem miseramque plebem faviant. Cel. Ern. Hebenstreit l. c. §. XV. interest reipublicæ, inquit, sedulo prospicere, ne medicamenta, sine Medicorum consilio, ab imperitis exhiberi aut accipi, vel mercium nocentium venditio publice institui possit. Interdicendi sunt pharmacopolæ ab imprudente illa, quam sibi arrogant, medicinam faciendi, vel drastica quævis medicamina exhibendi, audacia; nocent enim gravidis vomitoria maxime, & purgantia. Me in praxi clinica hujus abusus maxima damna observasse, testificor.

§. XXX.

Eorum discipuli & focii.

Quædam etiam observationes, respectu tyronum atque fociorum, pharmacopolarum quos vulgo subjecta nominant, necessariae sunt. In illorum numerum nonnisi adolescentes excitatiore ingenio præditos, linguam latinam sufficienter intelligentes, & bonis moribus conspicuos, recipiant, atque in illis probe erudiendis diligentem pharmacopœi operam collocent; sed a pharmacorum dispensatione, antequam artis phar-

macevicæ bene gnari sunt, prorsus arceant. Non socrorum veterani pharmacopoliis præpositi solum, qui Provisores audiunt, a Medicorum collegiis examinandi, & jure jurando, de officio suo religiose exsequendo, a Magistratu obstringendi sunt; sed hoc etiam respectu reliquorum socrorum observandum est, & nescio quænam admodum suspectæ causæ subsint, propter quas isti legibus his, ad salutem publicam adeo necessariis, pertinaciter se subtrahere soleant. Ill. Frid. Hoffmannus in Medico politico §. XXXVI. regula XII. ministri, inquit, jure jurando obstringi deberent; quia suis manibus paucissima medicamenta pharmacopœi ipsi præparant atque distribuunt. Omnes vero pharmacopœorum ministri in arte sua probe exercitati, sobrii, modesti, bonisque moribus præditi sint eorumque unus vel alter semper domi se contineat; ne ægrotis in pharmacorum præparatione in mora damnosa sint.

§. XXXI.

Eorum praxis clinica.

Cum pharmacopœi artem suam rite excolentes, & officinis suis exacte prospicientes, multis negotiis jam occupati, & in re satis lauta plerumque positi sint; ut, superbia tumidi vel lucri nimis cupidi, ipsi met

met vel eorum ministri praxin clinicam faciant, pharmaca ægrotis prolubitu distribuunt, & illos visitent, minime a Magistratu ferendum est; cum neque medicinæ neque chirurgiæ gnari sint. Cel. Ern. Hebenstreit l. c. sect. I. c. III. §. VI. haud pauci, inquit, ex pharmacopœis sunt, qui aliqua sui fiducia elati, quandoque Medicos frequenter audiunt, eorumque consilia ex præscriptis formulis subintelligunt, in sanitatis consiliarios se erigere, audent, ut, vel exemptoris narratiuncula se morborum causas satis perspicere, & remedia contra illos ordinare posse, putent, vel ipsi ad ægrotos accedant, cum magno eorum periculo, quorum curam in se, sine mente atque intellectu cognitionis ad illam necessariam, suscipiunt: quos adeoque, si id facere ausi fuerint, leges publicæ non tantum castigant, sed iudex etiam, si quid atrocius, contra sanitatem vitamque hominis commissum est, tamquam criminis reos in jus vocat.

§. XXXII.

Aromatarii.

Ab aromatariis, vulgo Materialisten, pharmaca simplicia, in primis exotica, pharmacopœi cœmunt, istorumque haud pauci ad fraudem tam bene edocti sunt, ut plures merces non genuinæ, sed pluribus modis

dis adulteratæ sint. Ne igitur pharmaca simplicia a fraudatoribus adulterentur, vel exotica corrupta ab aromatariis in regiones nostras invehantur, a Magistratu quantum fieri potest, prospiciendum est. In provida venenorum venditio aromatariis in terdicienda, nec illis remediorum compositorum, ad pharmacopœos spectantium, venundatio licita est.

§ XXXIII.

Ab aromataria pharmacopœi abstineant.

Pharmacopœos contra, non aromataria, sed soli pharmacia, vacare, & illis & rei-publicæ consultius atque utilius est. Attamen in urbibus minoribus, ubi ad alendam eorum familiam sola pharmacorum venditio haud sufficit; illis permitti potest, ut aromatariam simul faciant.

§ XXXIV.

Chirurgi rite erudiendi.

Permuli chirurgi, ut vulgaris illorum institutio est, ultra novaculam unguenti illinitionem, emplastri applicationem, venamque secandam, vix sapiunt; quin & hæc haud raro fatis sinistre adhibent. Cum vero ista ad chirurgiam discendam faciendamque minime sufficiant; non solum tyrones suos negotiis domesticis minime impediunt; sed

po-

potius doctrina atque experimentis chirurgi fideliter erudiant; verum etiam omnibus chirurgiam discantibus vel facere incipientibus, ut sectionibus anatomicis, lectionibus & operationibus chirurgicis, artis obstetricandi, physiologiae, materiae medicae atque pharmaciae intersint, concedendum est. In tyronum exemptione, non tam ad peractos disciplinae annos; sed ad acquisitionem scientiam chirurgicam, attendendum est.

§. XXXV.

Operationes chirurgicae.

Loco litium de rebus pauci nulliusve momenti inter se, & cum balneatoribus, chirurgis utilius atque honorificentius esset, si in operationibus chirurgicis v. c. cataractae depositione, herniotomia, lithotomia, atque arte fascias scite applicandi &c. probe instructi atque exercitati essent; ne graves ejusmodi medicinae fraudulentis circum foraneis non sine reipublicae detrimento, & chirurgorum dedecore, committendae essent. Cum etiam cucurbitularum, incisa prius cute, applicatio, non ex consuetudine, sed ad morbos profigandos, suscepta, ad operationes chirurgicas utique pertineat; nulla ratio adest, cur eam sibi dedecori esse, Chirurgi nostri autument; in primis cum bal-
C nea-

neatorum stationes pluribus in locis in de-
suetudinem abierint.

Obs. Haud raro fit, ut chirurgi, me-
rita sua gloriantes, ad hernias incarceratos
curandas in tempore vocati, post epositio-
nem incassum tentatam ægrotum perire po-
tius sinant, quam herniotomiam tentent.

§. XXXVI.

Chirurgorum vita.

Quæ supra de Medicis, ut pii docti, ex-
ercitatissimi, cauti, non temerarii, sobrii,
casti, pacis amantes, non avari, sed iusti
& æqui sint, monita fuerunt; omnia hæc
Chirurgos etiam quam maxime decet; nisi
enim his dotibus utramque, vel alterutram,
medicinam exercentes exornati sint; nun-
quam illam religiose, feliciter & cum laude
facient.

§. XXXVII.

Cautelæ in operationibus gravioribus.

Operationes graviores non unus, sed
plures artis Magistri exercitatissimi, ut sibi
mutuo consilio atque auxilio sint, quin &
hi, non sine unius alteriusve Doctoris Me-
dici, utramque medicinam exactissime in-
telligentis directione, eas suscipiant; cum
hic non solum chirurgis, in recta curatio-
nis

nis administratione, a consiliis esse; sed etiam convenientem remediorum internorum usum, in ejusmodi casibus haud raro valde necessarium, præcipere possit. Ex hujus tutelæ neglectu a chirurgis temerariis operationes male peractas esse memini, & post erroris admissionem Medico consulere, sapius justo serius est. Monente Cel. Jo. Ern. Hebenstreitio l. c. sect. l. c. III. §. V. si efficacior chirurgia exercenda est, qua in ægrotantis vitam delinqui posset, a sapientis Medici consilio Chirurgum stare, vas est.

§. XXXVIII.

Nociva V. S. administratio.

Quin & leviores operationes chirurgicæ e. g. venæ sectiones intempestive, vel incongrua quantitate, susceptæ periculo non carent, & in ægrotis, vel ægrotare timentibus gravidis aliisque imbecillis Chirurgi illam, in consultis medicis, nunquam administrare deberent. In quarundam febrium acutarum epidemicarumque principio intempestiva venæsectione morbi typum prorsus perversum, naturæ molus turbatos esse, rotamque rem pessime cedere, memini. Nec gravidarum, ob nimiam venæ sectionem abortum perpessarum, exempla desunt Cel. Jo. Ern. Hebenstreit l. c. §. XV. cum fetum,

inquit, nihil plus, sanguine liberaliter ex vena misso, corrumpat; ut venarum secto-ribus, ne cuius mulieri venam incidant, imperetur, necesse est.

Obf. Ante tria lustra accidit, ut a mercatoris cujusdam uxore, vigessimum octavum annum agente, & quædam graviditatis signa exhibente, ceteroquin recte valente, interrogarer, an sibi, ex sua opinione nimia obesitate laboranti, larga sanguinis missio conducere? Cum vero sanguinem ex secta venæ haud ita pridem jam miserat, nec plethoræ nocivæ notæ aderant; illam inutilem, quin ob non leve graviditatis augurium, damnosam fore, respondi. At illa, contempto meo consilio, & scioli cujusdam pharmacopœi, praxin clinicam exercentis, & non ulla arte sed vulgi stupore nobilis, suafu sanguinem largiter misit; quod temerarium factum actutum lipothymia atque abortus embryonis IV. circiter mensium consecuta sunt.

§. XXXIX.

Eorum remuneratio.

Optandum quoque esset, ut excitatoribus Chirurgiæ cultoribus, ad artem suam subtilius excolendam, & Chirurgis probe exercitatis, diligentibus atque in officio publico

blico constitutis, Stadt- und Amts- Chirur-
 gus vulgo nominant, sufficientia ubique
 erogarentur stipendia; quæ ad disciplinam
 hanc subtilius excolendam ingeniis exitatio-
 ribus incitamento sint. Chirurghi eruditi &
 munere suo rite fungentes quovis etiam ho-
 nore digni, & tamquam artem liberalem
 tractantes, libertate personali a summo Ma-
 gistratu merito condonandi sunt.

§. XL.

Balneatores.

In nonnullis locis balneatores artis chi-
 rurgicæ, saltem vulgaris, satis gnari sunt,
 privilegiis suis gaudent, atque chirurgiam
 faciunt. Hi sane ab aliis rudioribus nil,
 præter cutis incisionem & cucurbitularum
 applicationem, sapientibus, omnino distin-
 guendi sunt, illisque venam secandi, vul-
 nera & ulcera vulgaria curandi laxata resti-
 tuendi, fracta coaptandi consolitandique li-
 centia æque tuto, quam chirurgis vulgari-
 bus, concedi potest modo majoris momenti
 operationes chirurgis reliquant peritoribus.

§. XLI.

Utrorumque praxis interna,

Multos chirurgos balneatoresque, ultra
 spheram suam sibi sapere videntes, turpi-
 que lucro intuentes, morbis internis curan-

dis illotas manus modo non semper & fere ubique admovere, & cum prudens horum tractatio longe supra illorum captum sit, eos deteriores facere, agrotosque in magna pericula precipitare, dolendum est. Ab hac temeritate, cum certis civium damnis conjuncta, non legibus solum, sed etiam poenis, pro re nata gravioribus, absterrendi sunt. Vomitoriis purgantibusque non tantum drastis, sed etiam tempore alienissimo datis morbos a chirurgis, balneariis aliisque empiricis, mali moris quin lethales redditos, & embryones ex utero exturbatos fuisse, saepius observatum est.

§. XXXXII.

Obstetricum institutio.

Quanta plerarumque lucinarum nostrarum in arte obstetricandi ruditus sit, crebriora nascentium puerperarumque pericula mortesque, in dubio esse non sinunt; at quanta inde damna redundant in rempublicam! ut igitur mulieres prudentes, bonis moribus praeditae, atque adhuc satis valentes, in hac arte probe instituantur, a Magistratu sedulo procurandum est. Nec vulgaris solum illarum institutio theoretica, vel potius, sine praevia informatione, a physicis, si diis placet, habita examina ad artem hanc, multa prudentia & cautione exer-

exercendam, sufficiunt; sed practica etiam manuductione quam maxime opus est. Non solum pelvis, uteri & secundarum structuram atque connexionem, graviditatis & partis instantis, ac nuper peracti, signa; verum etiam quemvis fœtus positum, omnia impedimenta, tam ex parte nascituri, quam parientis, felici exclusioni opposita, una cum illa removendi remediis, nec non puerperas & recens natos recte tractandi methodum accurate intelligant; sed etiam in partum promovendi enchirisiis usu perita sint. Affirmante Cel. Jo. Ern. Hebenstreitio l. c. sect. I. c. I. §. XVI. Magistratum, quæ nascentes attinet, cura etiam in eo consistit, ut obstetrices ad res suas, quæ vitam fetus similiter attinent, recte, laudabiliter atque secure gerendas instituant.

§. XXXXIII.

Dux loco plures in quovis loco sint.

Una mulier hujus artis perita in uno quovis loco haud sufficit, sed duæ, quin in civitatibus populosis plures, ob partuum copiam, nec non ob morbum unius alteriusve obstetricis forte incidentem, in quovis loco habendæ sunt. Quin ubivis locorum una vel altera hujus artis discipula (Lehr-Dochter) erudienda atque obstetricibus veteranis, etiam invitis, in laborum executione

tione associanda est. Idem modo laudatus autor l. c. §. XXVII. oportet, inquit, semper in republica esse feminas, quas erudendas magistro alicui arte & exercitio celebri tradere Magistratus possit, quæ proVectioribus in hac arte mulieribus assistant, & a præceptore quidem artis leges, ab his autem usum manuumque exercitium, accipiant.

§. XXXIV.

Earum officium.

Ut obstretices officio suo religiose, caute ac diligenter fungantur, legibus atque jure jurando adstringendæ sunt. Instante unius alteriusve feminæ partu, domi vel in proxima vicinia, se contineant, loco, ubi inveniri possint suis indicato. Piæ, modestæ, sobriæ mundæ & diligentes, non autem garulæ, superstitiosæ, sordidæ, bibulæ temerariæ atque avaræ sint. Parturientes nec veri, nec ficti, periculi indicatione terreant. Sellam vel lectum parturienti ita adaptent, ut res desiderat. Tam uteri, quam embryonis situm sapius, modeste explorent, quo, an nifus a parturiente suscipiendi, partusque arte promovendus, vel potius quiescendum sit intelligant. Omnia ad naturæ leges motusque peragant; nec ad partum etinendum parientes intempestive urgeant,

geant, atque præter rationem & in cassum debilitent, nec, occasionibus partus obstacula removendi temere neglectis; illum sua culpa magis impediunt, imo quandoque impossibilem reddant. Lucricupidine ductæ, feminas pauperiores ex partus doloribus laborantes non deserant nec ad ditiores properent; nisi aliam obstetricem peritam, vires suas subituram, antea advocaverint. Casus difficiliore a se haud expediendos, doctioribus enchirisiis, majoribus viribus, quin instrumentis, perficiendos, obstetricandi magistris in tempore indicent; dum auxilio adhuc locus datur, nec status conclamatus est. Post partum, secundas ab utero provide deglubant, non autem, ob læsionis metum, vi avellant. Vid. Frid. Ruyfchii averfaria anatomico - chirurgica dec. II. p. XXXI - XXXXI. Omnia ad rectam recens nati atque puerpera tractationem pertinentia rite peragant; quo e. g. convenientem funiculi umbilicalis deligationem, recens nati ablutionem, fotum, & si debilis, vel anæsthesia correprus, est, artificiosam ejus excitationem, uteri providam expurgationem, puerperæ in lectulum repositionem, moderatam abdominis deligationem, illiusque aptis, non calidis, alimentis nutritionem, regiminis temperati præscriptionem &c. referemus. Quandoque etiam,

ad scelera avertenda vel punienda, ut de feminis in coelibatu viventibus & de graviditate, vel partu clam edito, suspectis ad Magistratum tempestive referant, & in quovis casu forensi illarum artem concernente, quæ reperta atque vera, non autem incerta vel ficta, religiose cauteque renuncient.

§. XXXV.

Earnm praxis clinica.

Obstreticibus modo non omnibus, etiam imperitissimis, pessimus mos est, ut gravidis, puerperis & recens natis variorum incongruorum, quin noxiorum, remediorum usum, inconsultis medicis, præcipiant, atque ingerant, & eo ipso gravia pericula excitent, vel jam præsentia augeant. Pernitiosa hæc temeritas à Magistratu legibus ac pœnis serio cœrcenda est. Rarius fit, ut meretricibus pocula abortiva sceleratae obstretices præbeant, vel aliis nefandis artibus fetum ex utero excutiant; sed hoc ad scelera capitalia atque ad forum criminale pertinet.

§. XXXVI.

Obstreticum remuueratio.

Ut ad hanc artem, laboris quidem tædifi-
que plenam, sed summe necessariam, mul-
lie-

lierum prudentiores cordatioresque alliciantur; non solum honore iustaque laborum remuneratione dignæ; sed etiam, summi Magistratus indultu, ab operibus tributariis (Der Frohne) liberandæ, atque salario quodam publico, pro connexorum diversitate, remunerandæ sunt; publico enim inservientes iusta quoque ab illo præmia accipiunt; id quod respectu illarum ideo quoque iustum & æquum videtur, cum plures casus occurrant, in quibus, ob multorum civium pauperiem, nullum vel certe laboribus minime proportionatum, præmium ferunt.

§. XXXXVII.

Artis obstetricandi magistri.

Cum ad casus intricatos expediendos plurimum obstetricum captus atque dexteritas, non obstante manuactione theoretico-practica, haud sufficiant; de artis obstetricandi Magistris doctrina & usu perfectissimis reipublicæ a Magistratu prospiciendum est. Illi vera artem suam theoretice & practice discipulos suos diligenter doceant; ne reipublicæ riri in arte adeo necessaria exercitissimi unquam desint. Obstetrices vero, ut supra dictum est, ut in casibus difficilioribus eos in tempore, non autem sero, in auxilium vocent, adigendæ sunt. Medicis

dicis atque Chirurgis hanc medicinæ partem probe intelligentibus, usuque peritis, sparta hæc, quin & obstetricum institutio, Medicis vero publicis, vel Collegiis Medicis earum examen, & Magistratui illarum auctoramentum omnium optime relinquitur. Quod de personarum medicinalium dexterritate, pietate, sobrietate, continentia, diligentia aliisque virtutibus, nec non de illarum honore atque præmiis dictum est, id ad artis obstetricandi Magistros etiam pertinere, me vel non monente, facile percipitur. Affirmante Cel. Jo. Ern. Hebenfreit l. c. §. XVII. hoc officium Medici sibi datum habent, parturientibus, si per obstetricem fetus expediri nequit, assistendi. Nec audiendi illi sunt, qui indecorum esse, arbitrantur, quo vir parientem curet feminam. Impudicus ille pudor est, impiaque mulierum pietas, si mortem obire, fetumque una secum pessundare, quam ab honesti viri consiliis stare, præoptant.

§. XXXXVIII.

Aegrotorum famuli.

Tam in nosocomiiis publicis, quam ædibus privatis, nosocomi apparitorisque, ægrotis inservientes, administranda diætæ, porrigendorumque pharmacorum curam gerentes, desideratur. Ad officium hoc persona

sonæ prudentes, piæ, modestæ, sobriæ taciturnæ atque valentes seligendæ sunt; quæ ad morbi vicissitudines atque symptomata attendant, eaque ad Medicum referant, & tam respectu diætæ moderandæ, quam pharmacorum exhibendorum, illius præceptis accurate obtemperent, ægrotum non deserant, nec ulla huic nociva committant. Alimentis ac præmiis justis contenti sint, furta non committant, & peregrinorum, aliove modo haud curatorum, mortem Magistrati in tempore annuncient. Cautelas has non de nihilo esse, quilibet, ad morbos profigandos bona diætæ & accurato remedium usu opus, & peregrinorum fortunis prospiciendum esse, secum reputans, facile concedet.

Schol. Morbo contagioso acuto laborantibus, præter caeteras observationes, subiecta ætate provectiora tutius, quam juniora, inserviunt, quoniam illorum corpora a miasmate contagioso non tam facile, quam horum, inficiuntur.

Cap. IV.

De legibus medicinalibus.

§. XLIX.

Legum medicorum necessitas.

Si quilibet arte, quam profitetur, satis instructus esset, officio suo, quavis data
occa-